

BEZPIECZEŃSTWO DZIĘKI ZRÓWNOWAŻENIU

STRESZCZENIE

WPROWADZENIE

Zabezpieczenie emerytalne obywateli to konstytucyjny obowiązek państwa. Dlatego bezpieczeństwo systemu emerytalnego i ochrona interesu ubezpieczonych – przyszłych i obecnych emerytów – należą do najważniejszych zadań rządu. **Tempo rozwoju gospodarczego oraz obecny i przyszły stan finansów publicznych mają decydujące znaczenie dla bezpieczeństwa systemu emerytalnego i jakości życia przyszłych emerytów.**

Przegląd funkcjonowania systemu emerytalnego został rozszerzony o całościową analizę zreformowanego w 1999 r. systemu emerytalnego i skutków reformy nie tylko dla bezpieczeństwa i wysokości przyszłych emerytur, ale także jej oddziaływania na finanse publiczne i wzrost gospodarczy, w tym rynek pracy, rynek kapitałowy i poziom oszczędności.

Istotą reformy z 1999 r. było zastąpienie systemu o zdefiniowanym świadczeniu systemem o zdefiniowanej składce w obu filarach nowego systemu. Dzięki temu możliwe było uzależnienie wielkości przyszłej emerytury od wysokości wszystkich wpłaconych składek oraz dalszego oczekiwanego trwania życia.

Oba obowiązkowe filary nowego systemu emerytalnego są tak skonstruowane, że są finansowo zrównoważone w czasie. W II filarze wynika to z uzależnienia kont ubezpieczonych od wartości instrumentów finansowych, w które OFE zainwestowały. Złe wyniki rynkowe skutkują po prostu niższą emeryturą. **W I filarze i na subkontach w ZUS waloryzacja kont jest proporcjonalna do wzrostu funduszu wynagrodzeń, a zatem do wzrostu przyszłych składek pobieranych przez ZUS, co zapewnia ich zrównoważenie w czasie, mimo starzenia się społeczeństwa.**

Fakt, że oba systemy emerytalne (stary i nowy) musiały, i wciąż muszą, funkcjonować równolegle, jest głównym źródłem niezbilansowania dochodów i wydatków ZUS, na skutek którego nadal wymaga on dotacji budżetu państwa. **Jeszcze ważniejsze jest jednak to, że utworzeniu filaru kapitałowego (OFE) nie towarzyszył wzrost składek. W efekcie składki wpłacane do OFE zmniejszyły środki przeznaczone na wypłaty bieżących emerytur i różnica ta musiała być sfinansowana zwiększoną dotacją z budżetu.**

USTAWA Z 25 MARCA 2011 I SKUTKI JEJ OBOWIĄZYWANIA

Można jednoznacznie stwierdzić, że obniżenie składki do OFE w 2011 r., przy jednoczesnym podniesieniu limitu inwestowania w akcje, korzystnie wpłynęło na kapitalizację GPW, a także na stan finansów publicznych i wysokość naszych przyszłych emerytur.

Obniżając wysokość składki przekazywanej z ZUS do OFE, zmniejszono potrzeby pożyczkowe państwa, zapewniając jego stabilność i wiarygodność, w tym stabilność systemu emerytalnego. Było to kluczowe zadanie w kontekście zwiększenia wydatków rozwojowych, koniecznych dla podjęcia działań modernizacyjnych w drugiej dekadzie XXI wieku.

CZYNNIKI WARUNKUJĄCE WYSOKOŚĆ EMERYTUR W NOWYM SYSTEMIE EMERYTALNYM

Od początku reformy stopa zwrotu netto w OFE (6,6 %, po odliczeniu opłat) była nieco niższa niż stopa zwrotu w ZUS (6,8%), o 0,6 pkt. proc. rocznie niższa niż w FRD (7,2%)

BEZPIECZEŃSTWO DZIĘKI ZRÓWNOWAŻENIU STRESZCZENIE

i aż o 1,9 pkt. proc. niższa niż na subkontach w ZUS (8,5%). W długim okresie, przy niekorzystnych trendach demograficznych, stopy zwrotu OFE nie mogą być wyższe niż w I filarze w ZUS.

Opłaty PTE – od początku reformy do 2012 r. – stanowiły 17,4 mld zł i nie były skorelowane ze stopami zwrotu OFE. W całym cyklu składkowym opłaty PTE obniżają kapitał emerytalny w OFE o 12,6-14,4%. Wynika to z faktu, że OFE pobierają opłaty jakby były funduszami aktywnymi, ale na skutek „benchmarku” i dużego udziału w giełdzie, nawet wyniki brutto mają gorsze od hipotetycznego funduszu pasywnego. Fundusz Rezerwy Demograficznej, zarządzający swoim portfelem pasywnie, pobiera opłaty, które w ostatnich 5 latach stanowiły mniej niż 1/30 opłat pobieranych przez PTE, a w 2012 r. stanowiły mniej niż ich 1/100.

Szczególne negatywne znaczenie ma tzw. „ryzyko złej daty”, które pojawia się jedynie w filarze kapitałowym, i które wynika z faktu, iż całość kapitału emerytalnego w tym filarze jest poddana ryzyku rynkowemu. **Prawie 30% tego kapitału jest akumulowane w ostatnich 5 latach przed przejściem na emeryturę, a 50% jest akumulowane w ostatnich 10 latach, tak więc silne załamanie się kursów rynkowych pod koniec okresu składkowego może skutkować bardzo znaczącym spadkiem emerytury.** W ZUS ten problem nie pojawia się, ponieważ waloryzacja nie może być ujemna.

WPLYW OFE NA WZROST GOSPODARCZY

Można przyjąć, że w pierwszej fazie budowania rynku kapitałowego w Polsce bilans zysków i strat dla gospodarki z tytułu istnienia OFE był korzystny.

Wszystkie argumenty mogące świadczyć o pozytywnym wpływie OFE na wzrost gospodarczy, związane są z aktywnością OFE na giełdzie. Jednak większość składki OFE wykorzystywana jest do zakupu obligacji, tworząc „jałowy” z punktu widzenia procesów gospodarczych obieg pieniądza: sektor publiczny zaciąga dług, by przekazać OFE środki, za które OFE kupuje ten zaciągnięty dług. Jedyny efekt tego obiegu to statystycznie wyższy poziom deficytu budżetowego (także z powodu płacenia odsetek od obligacji posiadanych przez OFE) i wyższy dług publiczny.

W efekcie, ta część długu ma wyłącznie negatywny wpływ na wzrost gospodarczy, gdyż zwiększa premię za ryzyko zawartą w oprocentowaniu długu publicznego i kredytów bankowych dla przedsiębiorstw i gospodarstw domowych.

Wysoki udział OFE w kapitalizacji giełdy będzie w długim okresie (ponad 20 lat), w warunkach niekorzystnych zmian demograficznych, czynnikiem osłabiającym polski rynek kapitałowy.

Z punktu widzenia wzrostu gospodarczego zmiany w systemie emerytalnym powinny prowadzić do:

- możliwie szybkiego, lecz bezpiecznego zredukowania budżetowych kosztów funkcjonowania OFE,
- w długim okresie ograniczenia udziału OFE w kapitalizacji giełdy,
- radykalnych zmian zasad wyboru OFE przez ubezpieczonych i sposobu wynagradzania PTE tak, by nadać OFE charakter instytucji prawdziwie rynkowych.

BEZPIECZEŃSTWO DZIĘKI ZRÓWNOWAŻENIU

STRESZCZENIE

WPLYW REFORMY EMERYTALNEJ NA FINANSE PUBLICZNE

Reforma emerytalna z 1999 r., ma istotny wpływ na finanse publiczne. Na niezbilansowanie funduszu emerytalnego w okresie przejściowym składają się w największym stopniu zobowiązania „historyczne”, wynikające z praw nabytych przez ubezpieczonych w starym systemie (przed reformy z 1999 r.). **Drugim najbardziej istotnym źródłem niedoboru finansowego funduszu emerytalnego są składki przekazywane przez ZUS do OFE.**

Ubytek wynikający z przekazywania składki do OFE może być finansowany na różne sposoby, tj. wyższymi podatkami, cięciami innych wydatków publicznych, emisją długu publicznego, czy prywatyzacją. **Zakładając, że ubytek ten finansowany jest wyłącznie długiem publicznym, to „koszt OFE” mógłby sięgnąć w 2060 r. nawet 112% PKB, a im wyższy dług publiczny, tym większe prawdopodobieństwo podwyżki podatków w przyszłości.**

Bez konieczności finansowania dodatkowych potrzeb pożyczkowych z tytułu OFE relacja długu do PKB byłaby znacząco niższa i nawet w kryzysowych latach 2009-12 utrzymywałaby się **poniżej 40% wartości PKB.**

III FILAR SYSTEMU EMERYTALNEGO

Jest prawdopodobne, że niski poziom oszczędności w III filarze wynika, w pewnym stopniu, z tego, że część gospodarstw domowych uwierzyła, że „oszczędza” w II filarze.

Należy podjąć działania motywujące, mające na celu zwiększenie skłonności do samodzielnego oszczędzania ubezpieczonych na przyszłą emeryturę oraz działania edukacyjne, które będą skutkowały wzrostem stopy oszczędności w gospodarstwach domowych.

PODSTAWOWE PROBLEMY DO ROZWIĄZANIA

Problemy do rozwiązania:

- co zrobić, by wyeliminować negatywne oddziaływanie OFE na przyszłe emerytury, wynikające z wpływu kosztów OFE na wysokość długu publicznego?
- jak zwiększyć efektywność OFE w inwestowaniu?
- jak wyeliminować, czy choćby silnie ograniczyć, ryzyko spadku wartości kapitału emerytalnego w warunkach złej koniunktury, szczególnie w ostatnich latach aktywności zawodowej ubezpieczonego?
- jakie działania powinno podjąć państwo, żeby dobrowolne, prywatne oszczędności emerytalne Polaków stanowiły w przyszłości istotne dopełnienie świadczenia emerytalnego z publicznego i obowiązkowego systemu?